

NVL excursies 2002

Ook dit jaar weer een aantal mogelijkheden om gezellig te bij te kletsen en veel bij te leren in het veld.

26 mei Fiets-excursie door midden-Brabant: St.

Oederode, St. Michielsgestel en Boxel. We gaan bij de Vresselse vennen op zoek naar de speerwaterjuffer, door het Dommeldal en de -beemden en wellicht is er bij de vennen van Venrode nog iets aardigst te beleven.

10.30 station Boxel. Borg en identificatie mee ivm. fietsverhuur, bespreken fietsen: 0411-685999, zelf doen. Aanmelding bij Job Teeuwen, 0575-431198.

15 juni Excursie Lindevallei. Excursie naar de Lindevallei: laagveengebied waar tegenwoordig steeds meer specifieke laagveenelementen opduiken. 10.15 Station Wollega. Aanmelding bij Job Teeuwen, 0575-431198.

5 t/m 7 juli Meerdaagse excursies door Winterswijk en stukjes Duitsland. In Winterswijk. Bekkendelle, Nonnenven, Buurserzand doen libellenfreaks watertanden. Wij zijn dan in de buurt. Aan het programma wordt gewerkt. Meer informatie in de volgende NVL-Nieuwsbrief

17 augustus. Excursie naar het Bargerveen. Niet zo zeer van belang van spectaculaire soorten, maar meer van belang voor Spectaculaire aantallen van verschillende soorten. Het hoeft niet allemaal Zeldzaam te zijn om ons te kunnen boeien. Bovendien krijgen we een fraai beeld van het Bargerveen, dat met zijn 2000 ha. Voor Nederlandse begrippen tot de grootste hoogveenterreinen behoort. Aanmelding bij Job Teeuwen, 0575-431198.

Verder nog een aankondiging: Zijn er mensen geïnteresseerd in een (doe het zelf) larvenhuidjesdag?

We zullen de larvenhuidjescollectie van Thijs van Trigt (opnieuw) determineren en evenals zelf meegebrachte larvenhuidjes. Bij voldoende animo (15 deelnemers of meer) gaat het door. Locatie nog onbekend, neem je eigen determinatieboeken ook mee. Opgave bij mij.

*Iris Niemeijer
irisniemeijer@yahoo.com*

Utrechtse avond

Voorlopig de laatste avond:

Op **4 maart 2002 om 20.00** Levensstrategieën bij libellen. Hoe lang duurt het voor een ei van een libel uitkomt? Is dit verschillend van soort tot soort? Zijn er verschillen in de larvenontwikkeling van een soort in Zuid-Europa en in Noord-Europa? Doen libellen aan risicospreiding, zodat een slechte zomer niet gelijk het einde van een voorkomen van een soort op een plaats hoeft te zijn?

Waar? Met het openbaar vervoer is het projecthuis op de volgende manier te bereiken. Vanaf Utrecht CS bus 5 naar Voordorp (gaat minimaal 4 maal per uur). Uitstappen bij de halte Simon Bolivarstraat. Daarna de Simon Bolivarstraat inlopen. De derde zijstraat even rechts inslaan en na twintig meter door het groene hek

naar links. Midden tussen de huizen ligt in een klein parkje het projecthuis.

Vragen Voor vragen kan je contact opnemen met *Marcel Wasscher 030 2517882
marcel.hilair@12move.nl.*

De Variabele waterjuffer versus de Azuurwaterjuffer in het Zwanenwater

Vanaf 1999 tot en met 2001 is de libellenfauna in zeventien poelen van het Zwanenwater geïnventariseerd. De Variabele waterjuffer (Var.) en de Azuurwaterjuffer (Azu.) komen in lage aantallen in het gebied voor. De Var. werd meer waargenomen dan de Azu. (zie tabel 1). In de literatuur wordt vaak gesproken van concurrentie van de Watersnuffel met de Azuurwaterjuffer. In het Zwanenwater is hiervan in ieder geval geen sprake omdat de Watersnuffel in het gebied ontbreekt. Bij bijna alle poelen zijn Azu. en Var. aangetroffen, meestal maar enkele individuen. Het betrof dan vermoedelijk zwervers.

Tabel 1: Aantallen per jaar

TABEL 1	1999	2000	2001	Totaal
Variabele waterjuffer	-	19	36	55
Azuurwaterjuffer	3	11	6	20

Biotoop voorkeur

Om te kijken bij welke locaties (poelen) de soorten het meest voorkomen, zijn de aantallen waterjuffers gedurende drie jaar bij elkaar opgeteld. Ook is naar de aanwezigheidsfrequentie tijdens de vliegtijd gekeken. In tabel 2 zijn de resultaten weergegeven. De poelen met het hoogste aantal Azu. en Var. kunnen misschien iets zeggen over een mogelijke biotoopkeuze van de soorten.

Beschrijving locaties

Locatie A. is een lange rechte sloot van ongeveer 400 meter lang en 1 meter breed. Aan één kant is de sloot beschut met bomen. Elk jaar groeien de oevers vol met riet. In de winter wordt het riet voor het grootste deel gemaaid en verwijderd. In de vliegtijd van beide soorten is het riet nog niet erg hoog en is er ook andere oevervegetatie aanwezig. Verder bevat het water veel drijvende waterplanten zoals kikkerbeet en drijvend fonteinkruid. In de loop van de zomer is vrijwel het gehele wateroppervlakte bedekt (90%). De Var. werd op deze locatie het meest waargenomen.

Locatie B. is een poel (duinvallei) met een groot gedeelte open wateroppervlakte (400 m²) en heeft een zeer gevarieerde oeverbegroeiing o.a. biezen en zeggen. Verder bevat de plas veel ondergedoken- en drijvende-waterplanten. Bedekking met drijvende waterplanten 20%. Er bevinden zich bomen en struiken in de nabijheid van de poel. De Azu. werd het meest op deze locatie aangetroffen (zie tabel 2).

Tabel 2. Voorkomen van Variabele waterjuffer en Azuurwaterjuffer in het Zwanenwater gedurende drie jaar (= n).

Locatie	Aantal Var. n=55	Aanwezig heid %	Aantal Azu. n=20	Aanwezig heid %
A	18	50	2	8
B	13	25	8	17
C	6	17	1	8
D	2	8	3	17

Aanwezigheid % gebaseerd op 3 jaar met elk 4 inventarisaties (=12 inventarisaties). De inventarisaties werden in de vliegperiode van beide soorten begin mei tot eind juni uitgevoerd.

Locatie C. Grote poel met een wateroppervlakte van 750 m². Beschut gelegen met veel veenwortel (water-vorm), biezen zeggen, gele lis en onderwaterplanten. Bedekking met drijvende waterplanten 60%. De Var. Werd hier iets meer waargenomen.

Locatie D. Heeft een wateroppervlakte van 120 m². Is beschut gelegen en bevat veel gele lis. Bedekking met drijvende waterplanten 40%. De Azu. werd in verhouding met de Var. meer aangetroffen.

Conclusie

Beide soorten werden het meest aangetroffen op twee locaties namelijk op locatie A en locatie B. Voor locatie B is dit niet gek, omdat het de meest libellensoortenrijke poel van het gebied is gebleken. In deze poel werden ook de hoogste aantallen bereikt. De waterkwaliteit en de beschutte ligging in een met bomen omringde vallei blijken ideaal voor de meeste libellensoorten. De Var. werd met de hoogste aantallen waargenomen in locatie A. De drijvende waterplanten bedekken in de zomer vrijwel de gehele wateroppervlakte in deze sloot. Tevens is het geheel omzoomd met riet i.t.t. locatie B. De Azu. werd bij locatie B. het meest waargenomen. Bij locatie D werd de Azu. ook waargenomen. Beide locaties hebben in vergelijking met de andere locaties een geringe bedekking met drijvende waterplanten. Er is weinig voortplanting in het gebied aangetoond, alleen de Var. op locatie B. Van de Azu. kan worden verondersteld dat deze zich in het gebied voortplant, mede gezien de redelijk geïsoleerde ligging van het Zwanenwater.

Het lijkt er daarom op dat de Var. in het Zwanenwater meer voorkeur heeft voor wateren met dichte aaneengesloten drijvende vegetatie en dichte oevervegetatie dan de Azu. Het is natuurlijk lastig om een wetenschappelijk verantwoorde conclusie te trekken, zeker omdat de aantallen van de waterjuffers over drie jaar gezien laag zijn.

René Manger
rmanger@wx.nl

Lastig duo?

Vooraf doordat er van de variabele waterjuffer (*Coenagrion pulchellum*) vormen bestaan die sterk lijken op de Azuurwaterjuffer (*C. puella*), zowel bij de vrouwtjes als de mannetjes, hebben deze soorten de naam een lastig duo te vormen. Gelukkig komen ze weinig samen voor en kan je aan het biotoop vaak al zien welke je kunt verwachten en welke niet. Met heel hard zoeken kan je

soms echter toch de andere soort ook aantreffen. In het laagveengebied vlakbij Utrecht waar ik met libellenkijken ben begonnen, heb ik vreselijk hard gezocht om de soortenlijst groter te maken, en na het bekijken van duizenden variabelen zag ik eindelijk een azuur. Een eileggende tandem nog wel, dus blijkbaar konden zij elkaar beter vinden dan ik hun! Bij het Leersumse veld is het me omgekeerd een keer gelukt om na vele, vele azuurwaterjuffers er toch een variabele uit te pikken. Zwervers zijn deze uitzonderingen waarschijnlijk. Er zijn ook plekken waar beide soorten gewoon voorkomen, al vraag ik me af of dat een stabiele situatie kan zijn. Hier in de buurt komen beide soorten voor, we zitten immers ongeveer op de grens van laagveen, fluviale en zandgrondgebieden. Bij het aanleggen van een grote vijver met kleibodem, in 1993, verschenen uiteraard eerst platbuiken, maar al gauw kwamen er ook variabelen en azuurtjes langs. Beide soorten planten zich hier nu al jaren voort. Eerst waren de aantallen ongeveer gelijk maar langzaam verschuift het toch erg richting azuurwaterjuffer. Het zou leuk zijn om meer van zulke op zich niet zo interessante watertjes langdurig te volgen, op zoek naar de voorwaarden waaronder ze blijvend allebei voorkomen. Nog even iets over de variatie van de mannetjes. Lang geleden heb ik eens honderden variabele waterjuffers gemeten en afgelopen jaar heb ik hetzelfde gedaan met azuurwaterjuffers. Ook die laatste soort is variabel, maar daar beperkt het zich eigenlijk tot de segmenten 2 en 6. Dat segment 6 kan voor 25 procent zwart zijn, maar het kan ook voor 90 procent zwart zijn - dat scheelt dus nogal. In de gloednieuwe druk van de ODon-tabel heb ik in de tekeningetjes deze resultaten verwerkt. Tenslotte: bij de variabele staat de variatie van borststuk, segment 2 en de rest van het achterlijf los van elkaar. Ik zie wel eens een '*puellaformis*', dus met een segment 2 à la de azuurwaterjuffer, maar steeds is dan de variatie elders niet helemaal *puella*-achtig. Wie ziet een keer een mannetje dat bij alledrie de variërende delen sterk richting azuurwaterjuffer gaat? Of zou iedereen daar een determinatiefout maken?

Weia Reinboud
weia@antenna.nl

Vlinderdag, 9 maart 2002

Op 9 maart 2002 vindt de jaarlijkse Landelijke Vlinderdag (over vlinders en libellen) plaats in de Rhee Horst te Wageningen. Thema is deze keer: 'Bescherm vlinders en libellen. Maar hoe?'

De natuurbescherming wordt ondersteund door een aantal wetten en richtlijnen, zowel op landelijk als op Europees niveau. De Europese habitatrichtlijn, het Verdrag van Bern, de Flora- en Faunawet en de Rode Lijst zijn termen die u in dit verband kunt tegenkomen. Wat houden deze begrippen in en wat betekenen ze in concreto voor het vlinder- en libellenbeschermingswerk van De Vlinderstichting? Rond het thema worden presentaties gehouden over de pimpernelblauwtjes, grote vuurvlieder, speerwaterjuffer en groene glazenmaker. Uiteraard staan er zoals gebruikelijk nog wat lezingen op het programma die niet binnen het thema vallen. Tevens wordt traditiegetrouw weer de Gouden Vlinder uitgereikt.